

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı

**12. ULUSLARARASI
TÜRK DÜNYASI SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ**
30 Ağustos - 06 Eylül 2014 / Kazan - TATARİSTAN (RUSYA FEDERASYONU)

**TÜRK DÜNYASI'NDA
KÜLTÜREL VE EKONOMİK İŞBİRLİĞİ
KONGRE BİLDİRİLERİ**

Kazan Federal Üniversitesi
Kazan / TATARİSTAN

Sakarya Üniversitesi
Sakarya / TÜRKİYE

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi
Türk Dünyası Kırgız-Türk
Prof. Dr. Turan Yazgan Sosyal Bilimler Enstitüsü
Celalabad / KIRGIZİSTAN

İstanbul Üniversitesi
İstanbul / TÜRKİYE

Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi
Türk Dünyası Bakü İşletme Fakültesi
Bakü / AZERBAYCAN

Gazi Üniversitesi
Ankara / TÜRKİYE

Kızılorda Korkut Ata Devlet Üniversitesi
Türk Dünyası Kızılorda Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Kızılorda / KAZAKİSTAN

Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı
Ankara / TÜRKİYE

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı
İstanbul / TÜRKİYE

**Ortaklığı İle
İstanbul - 2014**

DOĞUM GELENEĞİNDE İNANÇ VE UYGULAMALAR

Öğr. Gör. Gülay TEMİZ¹ - Yrd. Doç. Dr. Aysel ÇAĞDAŞ²
Arş. Gör. Çağla GİRGİN BÜYÜKBAYRAKTAR³

Özet

Halkımızın yüzyıllar boyunca, beraberinde getirdiği bazı gelenekleri ve inançları vardır. Bu inançlar ve gelenekler kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze kadar bazı değişikliklerle gelmiş bir halk kültürümüzdür. Bu çalışmada Konya ilinde "doğum geleneği" olarak adlandırılan doğum öncesi, doğum ve doğum sonrasında yönelik gelenekler, inançlar ve uygulamalar belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: İnanç, Doğum, Doğum Geleneği.

1. Giriş

Bir bebeğin dünyaya gelmesiyle aileye yeni bir üye katılmakta, ailenin ve soyun devamı sağlanmaktadır. Türkiye'nin tüm bölgelerinde kültürel kimliğin bir parçası olarak görülen çocuk sahibi olma ve çocuk yetiştirme süreci çeşitli gelenek, görenek ve inançları da beraberinde getirmektedir (Başal, 2006:47).

Dünyaya gelen her çocuk, sadece anne babasını değil, aynı zamanda akrabaları, komşuları, soyu sevindirmiştir. Çünkü her doğan, ailenin, akrabaların, soyun sayısını artırmaktadır. Sayı artışı ise gücün, dayanışmanın artması demektir. Özellikle küçük topluluk ve etnik gruplarda aileler, nüfuslarının artışı oranında kendilerini güçlü ve dayanıklı hissetmektedirler. Yaygın olan "çocuk ailede ocağı tüttürür" sözü de toplumun bu konudaki değer yargısını açığa vurmaktadır. Doğum, kadına duyulan saygınlığı artırdığı gibi onun aile, akraba ve grup içindeki yerini de sağlamlaştırmıştır. Baba ise evlat sahibi olmakla hem geleceğe güvenle bakar, hem de dostları ve yakınları arasında saygınlık kazanmış olur.

Anneye benlik ve bütünlük, babaya güven, akrabaya, soya güç kazandıran ve yaşamın başlangıcı olan doğum olayı, gerek söz konusu çiftin, gerek yakınlarının gözünde büyük önem kazanır. İnançlar ve gelenekler gebe kadını doğum öncesinden hatta çocuk sahibi olma isteğinden başlayarak birtakım adetlere uymaya, bu adetlerin gerektirdiği işlemleri yerine getirmeye zorlamaktadır. Böylece doğum annenin gebe kalma isteğinden başlayarak yüzlerce adetin, inancın dinsel ve büyüsel özlü yüzlerce işlemin etkilerinde kalarak adeta onlar tarafından yönetilmektedir (Örnek, 2000:132; Çetinkaya, Özmen ve Cambaz, 2008:40).

İnsan doğumla hayata ilk adımını atar. Bu olay çok önemli olduğundan, gerek doğumdan önce gerekse doğumdan sonra birtakım işlemlerin yapılması gerekmektedir (Odabaşı, 1999:110).

2. Doğum Öncesi

2.1. "Kundak Dürüsü" Geleneği

Konya kültüründe doğum geleneği içinde yer alan kundak dürüsü, doğum öncesinde doğacak ilk bebek için yapılan tüm hazırlıkları kapsar. Hamileliğin anlaşılmasından hemen sonra anneanne ve babaanne tarafından hazırlıkları başlatılır. Kundak dürüsü özellikle doğacak bebeğin anneanesi tarafından daha detaylı olarak hazırlanır. Bebek için örgü yelek, ceket, tulum, süveter, zıbın, gömlek, patik, çorap, ayakkabı, kundak bezi, ara bezi, bebek havlusu, banyo lifi, battaniye, yorgan, yatak takımı, yastık, yatak örtüsü, emzik, pudra, banyo küveti vb. giysiler ve araç gereçler hazırlanır. Bohçaya kundak takımları hazırlanırken doğacak çocuğun cinsiyeti dikkate alınır. Çocuğun cinsiyeti kız ise pembe, erkek ise mavi renk, eğer çocuğun cinsiyeti belli değil ise daha çok beyaz, yeşil ve sarı renk tercih edi-

¹ Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü, gtemiz@selcuk.edu.tr

² Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü, ayselcagdas@selcuk.edu.tr

³ Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, cagla.girgin@hotmail.com

lir. Anneanne yalnızca doğacak torunu için değil bebeğin annesine, babasına, babaanne ve dedeye de ayrı ayrı bohçalar hazırlar. Hazırlanan bohçalara, anne için iç çamaşırları, elbiselik kumaş, lizöz, çorap, eşarp vb. baba için, iç çamaşırı, gömlek, kazak, pantolonluk kumaş, çorap vb. kayınvalide için, elbiselik kumaş, oyaly çember (yazma) vb. kayınpeder için gömlek, çorap, havlu vb. konur.

Hazırlanan dürü el işi ile hazırlanmış bohçalara ayrı ayrı yerleştirilir. Dürü anneanne ve babaannenin anlaşmasına göre doğumdan önce ya da sonra anneannenin yakın akraba ve komşuları ile birlikte özel bir törenle götürülür.

Anne (gelin), kayınvalide ile birlikte oturuyorsa, kayınvalide gelecek misafirler için Konya mutfağına ait yöresel yemekler hazırlar. Yemekten sonra anneanne tarafından hazırlanan dürü bohçaları annenin (gelinin) yakın akrabaları tarafından misafirlere gösterilir. Dürü gösterildikten sonra gelen misafirler bebek için getirdikleri hediyeleri anneye (geline) verirler (A. Çağdaş ile kişisel görüşme, 2014).

Zamanla az da olsa değişikliğe uğrayan Konya kundak dürüsü geleneği, günümüzde halen yaşatılmaktadır.

3. Doğum ve Sonrası

Cumhuriyet öncesi doğumlar, mahalle ebeleri tarafından yapılmakta idi. Bu ebeler eğitim görmemiş, ama deneyimlerle bu yeteneği kazanmış kimselerdi. Doğum olacağı gün bu ebelere haber verilir, ebe hanım mahalleliden yanına alacağı eli yatkın iki hanımın yardımıyla doğum yaptırır (Odabaşı, 1999:110).

Doğum sırasında köydeki ebelikten anlayan kadınlardan biri çağrılır. Çocuk doğunca elleri ayakları tuzlanır. Konya Karapınar yöresinde; yeni doğmuş çocuk anasını emmeden önce, çocuğun ağzının yörede iyi tanınan, yokluk görmemiş kişilere açtırılması gelenektir (hala da geçerlidir). Yumurta kırılır, içine pekmez dökülerek anneye yedirilir. Akraba ve komşular toyga çorbası yaparlar. Konya Sarayönü Kuyulu Sebil Yörüklerinde doğan çocuğa, bahşış olarak altın, gümüş, elbiselik, koyun ve koç verilir. Çocuğun kırkı çıkmadan yıkanmaz. Kırk günlük çocukların kırkı saydırılır. Çocuğun huyunun kime benzemesi arzu ediliyorsa o kişiye kırk saydırılır ki huyu o kişiye benzesin. Bazı ilçelerde bebeklerin tırnakları kesilmez. Kesildiği takdirde çocuğun ilerde hırsız olacağına inanılır. Bunun için çocuğun eli babasının cebine uzattırılır, çocuk babasının cebinden para alabilirse ondan sonra tırnakları kesilir ki büyüdüğü zaman hırsız olmasın. Köylüler genellikle çocukların erkek olmasını isterler kız büyüyünce kocaya varır, çekip gider diye düşünürler. Erkek çocuk büyüyünce hem işlerini görecektir hem de anne baba ihtiyarlayınca onlara bakacaktır. Erkek çocuğu olmayan bazı eşler erkek çocukları oluncaya kadar çocuk yapmaktan çekinmezler. Tek çocuğu olan aileler, çok çocuklu ailelerin çocuğunun bir elbisesini kendi çocuğuna giydirirlerse, kendilerinin de çok çocuklu olacağına inanırlar.

Çocuklar beşik ve salıncakta yatırılır. Beşiğin içine küçük bir minder serilir. Bu minderin ortası deliktir. Bu deliğe silbiç adı verilen küçük bir lazımlık yerleştirilir. Çocuk tuvaletini buna yapar. Köy kadınları rahatlık bakımından beşiği tercih ederler. Kendilerinde beşik olmayan aileler komşularından ödünç alırlar (Gündüz, 1988:117; Ceran, 1996:142; Oğuz, 2000:59).

Çocuklar beşik veya salıncakta yatarken uyumalarını kolaylaştırmak adına ninniler söylenir. Ninniler çeşitli zaman birimlerinde kuşaktan kuşağa devredilip aktarılan, ezgileri yönüyle çocukları etkileyen ürünlerdir. Birçok şekilleri olmakla birlikte, ninniler genellikle mâni dörtlükleriyle söylenir. Ninniler ezgi yönüyle beşik sallama ahengine uygun söylenirken, bazen ezgi ve ses tonu çocuğun durumuna göre ayarlanır. Ninnileri içerik yönünden incelediğimizde dilek, temenni, sevgi, ilgi, şikayet, üzüntü, ayrılık gurbet, vaat, tehdit ve korkutma konularının çokça işlendiği görülür (Artun, 2000).

3.1. Annenin Bebeğini Uyumak İçin Söylediği Ninnilerden Bazıları:

- ◆ Ninni deyip dilediğim,
Al bazenler doladığım,
Seni haktan yavrucağım,
Babasız mı dilediğim.
- ◆ Ninni desem uçtan uca,
Olur mekteplere hoca,
Anası gül kendisi gonca,
Eeee oğluma,eee yavruma.

- ◆ Ninni desem bürüm bürüm,
Dert yürekte dürüm dürüm,
Sekiz köle on halaylık,
Ben kuzumu uyudurum.
- ◆ Ninni, ninni edasına,
Hacı efendi dedesine,
Beyler inmiş odasına,
Ninni kuzucuğuma ninni.
- ◆ Ninni ninni ninesi gelir,
Uyur uykusu gelir,
Uzak, uzak yollardan,
Arslan babası gelir.
- ◆ Ninni desem beşiğine,
Devlet konsun eşiğine,
Bey kızları keşiğine,
Kuzum yavrum huu (Es, 1973).
- ◆ Dağda davarın otlasın
Ovada çiftin işlesin
Mevlam seni bağışlasın
Oğlum ninni yavrum ninni.
- ◆ Dandinin çanak yoğurdu,
Anası oğlan doğurdu,
Nolaydı ikiz olaydı,
Âlemde sekiz olaydı,
Ninni yavruma ninni (Akkanat, 1997:173).
- ◆ Kırmızı gülün ağacı,
Okunan Cuma ezanı,
Benim yavrum dünya güzeli,
Uyu yavrum uyu ninni.
- ◆ Benim yavrum uyuyacak,
Uyuyupta büyüyecek,
Annesini çok sevecek,
Yaşa kuzum ninni (Ergun vd., 2002:233).

3.1. "Ad Koyma" Geleneği

Çocuğun adı ayrı bir törenle yapılır. Konya'da ailenin yaşça ve hatırca büyüklerinden birinden, çocuğa bir ad koyması istenir ya da günün modası olan isimlerden 15-20 kadarını bir kâğıda yazarak birini çektirirler. Çekilen kâğıttaki ad ne ise çocuğa o adı verirler. Bazı ailelerde çocuğun anne babasından birisinin anne babasının adı konulur. Hele kocanın babası ölmüş, annesi sağ ise kayınvalide olan bu hanımın kocasının adının verilmesinde ısrar eder "*kocamın adı, incirimin dadı*" diye torununu sever. Çocuğun akrabasından birinin adı konulduğu takdirde onu koydurmaya çalışan kişi tarafından çocuk daha çok sevilir (Odabaşı, 1999:112). Çocuğun adını koyan kişi çocuğun kulağına ezan okuduktan sonra adını çocuğun kulağına koyar.

3.2. "Diş Bulguru" Geleneği

Bebeklerin ilk dişi çıktığı zaman yapılan bir törendir. Genellikle, çocuğun dişini ilk gören kişi çocuğun gömleğini yırtar ve çocuğa yeni bir gömlek hediye eder. Bu kişi akraba ise diş bulguru törenini de kendi evinde yapar.

Bebeğin dişleri çıkmaya başlayınca evin hanımı akrabalarını, komşu ve tanıdıkları evine davet eder. Gülünür, eğlenilir. Bulgur kaynatılır. Üzeri kenevirli, haşhaşlı, haşlanmış sıcak bulgurun etrafı diğer çetnevirlere (findık, fıstık, leblebi, ay çekirdeği, vb.) donatılarak bir sofraya hazırlanır ve ikram edilir. Törene, sofraya bezinin üzerine oturtulan çocuğun, başına diğer dişlerinin de kolay çıkması için bir avuç bulgur serpilmesiyle başlanır. Çocuğun başında kalan bulgurlar alınarak, dişlerinin kolay çıkması için ipe dizilir. İğde çekirdeğini veya dalından küçük bir parça ve bir nazar boncuğu da bulgurların arasına dizilir. Bu törende, çocuğa kalbur veya tepsi içinde Kur'an, makas, kalem, çekiç, ayna uzatılır; çocuk hangisini alırsa o mesleği seçeceğine inanılır. Kur'an'ı seçerse hoca, makas alırsa terzi, ayna alırsa berber gibi. Davete gelenler çocuğa küçük hediyeler getirirler. Bu uygulama Konya'da hanımlar arasında yapılmaktadır (Uslu vd., 2010:210; Halıcı, 2011).

4. Doğum Sonrası Çocuğa Yönelik İnançlar ve Büyüler

- ◆ Bebek ilk günlerde nazar değmesin diye akraba olmayanlara pek gösterilmez.
- ◆ Nazar değer korkusuyla gök gözlü insanların çocuğa bakmasına izin vermezler.
- ◆ Kısmeti bağlanmasın diye göbeği düşünceye kadar çocuğun yanında iş yapılmaz.
- ◆ Kırkı çıkmadan eve loğusa kadından başkası giremez. Değilse kırk basmasından korkulur. Kırk bastığına inanılırsa evde aydaş çorbası pişirilip çocuğa yedirilir. Aydaş çorbası pişirilirken yoldan gelip geçenler ocağın altına birer parça çalı atarlar (Oğuz, 2000:60).

Aşağıdaki büyüler Konya Beyşehir ilçesinden Üskelles Köyü'nden derlenmiştir. Bu büyüler yirmi beş sene önce yapılmış, şimdi yapıp, yapılmadığı bilinmemektedir. Söyleyen Fatma Seyrek 61 yaşında Beyşehir'in Üskelles Köyü'ndendir.

Birisinin çocuğu yaşamazsa yedi Mehmet adlı evden birer parça demir toplanır. Bu demirden bilezik yapılır. Çocuğu yaşamayan kadının koluna takılır.

Yedi Mehmet adlı evden birer parça çaput toplanır. Bu çaputlardan çocuğa kirlilik dikilir (yani uzun iç entarisi). Bu kirlilik çocuğun dalına (sırtına) giydirilir.

Yedi Mehmet adlı evin eşiğinden birer avuç toprak alınır. Aynı köyde kel Mehmetlere gidilir. Ev sahibi çamuru karar. Çamuru çocuğun ayak tabanının altına, avucunun ortasına, sırt bölgesindeki iki kürek kemiğinin ortasına, geriye kalan çamuru da karnına koyar. Çocuk amelden (hastalıktan) iyi olur (Küçükbezirci, 2006:165).

Kaynaklar

Akkanat, Hasan (1997), *İslami Türk Kültüründe Konya Kültürü, Konya Halkıyatı ve Harsıyatı*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara.

Artun, Erman (2000), *Tekirdağ'da Ninni Söyleme Geleneği, Türk Halk Kültüründen Derlemeler KB*, Hagem Yay., Ankara, s. 47-73.

Başal, Handan Asude (2006), "Türkiye'de Doğum Öncesi, Doğum ve Doğum Sonrası Çocuk Gelişimi ve Eğitimi- ne İlişkin Gelenek, Görenek ve İnançlar", *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XIX (1). 45-70.

Ceran, Ahmet Şeref (1996), *Tarihi ve Sosyo-Kültürel Yönden Konya, Sarayönü Kuyulu Sebil Yörükleri*, Damla Ofset Matbaacılık, Konya.

Çağdaş, Arzu (2 Ocak 2014), "Konya'da Kundak Dürüsü Geleneği", *Konulu Görüşme*, Konya.

Çetinkaya, Aynur - Özmen, Dilek ve Cambaz, Seval (2008), "Manisa'da Çocuğu Olan 15-49 Yaş Kadınların Doğum Sonu Dönemde Yeni Doğan Sağlığı İle İlgili Geleneksel Uygulamaları", *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12 (2).

Ergun, Sadettin Nüzhet Vd. (2002), *Konya Vilayeti Halkıyat ve Harsıyatı*, T.C. Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü, Yayın No: 28, Konya.

Es, Selçuk (1973), *Büyük Konya Ansiklopedisi*, Konya Koyunoğlu Kütüphanesi Arşivi, Konya.

Gündüz, İbrahim (1988), *Karapınar Folkloru*, Karapınar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Yayın No: 1, Konya.

Halıcı, Nevin (2011), *Dişhediği*, İndirilme Tarihi: 15.02.2011.

Küçükbezirci, Seyit (2006), *Konya Halkbilimi Folklor Güldestesi*, T.C. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, No: 115, Konya.

Odabaşı, A. Sefa (1999), *Geçmişten Günümüze Konya Kültürü*, Konya Selçuklu Belediyesi Kültür Müdürlüğü Yayınları, No: 13, Konya.

Oğuz, Zeki (2000), *Gelenek ve Görenekleriyle Konya Dağ Köyleri*, 2. Basım, Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Konya.

Örnek, Ahmet Veyis (2000), *Türk Halk Bilimi*, 2. Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Uslu, Ercan Vd. (2010), *Konya Ansiklopedisi*, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, No: 155, Konya.